

7. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki Joensuun seudulla

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Tukea suunniteltaessa tarkastellaan ensin koulun toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaille. Tuki järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa opetusryhmässä ja yksikössä erilaisin joustavin järjestelyin. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallisen seulonnan **tueksi käytetään seudullisesti sovittua on laadittu seudullinen suositeltavien testauskäytäntöjen ohjeistus** (liite 7). **Kunnassa opetuksen järjestäjä päättää testauksesta ja käytettävistä testeistä.** Oppilaan muuttaessa eri kouluun, tuen tarvetta arvioidaan uudelleen ja päivitetään pedagogiset asiakirjat. Pedagogiset asiakirjat laaditaan aina yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa.

Kodin ja koulun yhteistyön tavoitteena on taata riittävä tiedonkulku kodin ja koulun välillä sekä ehjä oppimispolku läpi perusopetuksen. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja koulunkäynnistä. Koulut järjestävät vuosisuunnitelmiansa mukaisesti vanhempaintapaamisia ja -iltoja, jolloin huoltajilla on mahdollisuus saada ajankohtaista tietoa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvistä asioista, tulla kuulluksi ja tutustua koulun henkilöstöön. Erityisesti silloin kun herää huoli oppilaan oppimiseen tai kasvuun liittyen, korostuu henkilöstön aloitteellisuus huoltajien osallistamiseksi tuen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun.

Toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet kirjataan koulukohtaiseen vuosisuunnitelmaan.

1. YLEINEN TUKI

Yleisen tuen toimintamallit ovat tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Niiden avulla varmistetaan oppilaan mahdollisuudet saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Toimintakulttuuri, jossa korostuu välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri, edistää oppilaan myönteistä käsitystä itsestään oppijana. Rehtorin ja kunkin opetusryhmän opettaja vastaavat riittävän yleisen tuen järjestämiseen, toteuttamiseen ja arviointiin liittyvistä ratkaisuista.

Huoltajille tiedotetaan lukuvuosittain käytettävistä yleisen tuen muodoista sekä siitä, miten tuen riittävyttä seurataan (LIITE 8). Käytettävissä olevia keinoja ovat mm.

- oppimisympäristön muokkaaminen
- oppimisen yksilöllinen eriyttäminen ja ohjaus
- opiskeluhuollon tuki
- apuvälineet
- aamu- ja iltapäivätoiminta
- tehostettu kodin ja koulun yhteistyö

Tarkempi kuvaus yleisen tuen muodoista on esitelty liitteessä 8.

2. TEHOSTETTU TUKI

Tehostettu tuki on tarkoitettu oppilaalle, jolle yleinen tuki ei riitä ja joka tarvitsee oppimisen ja koulunkäynnin tueksi pitkäjänteistä ja monimuotoista tukea. Tehostetun tuen lähtökohtana on tukea oppilaan vahvuuksia ja voimavaroja. Sen avulla ehkäistään ongelmien kasvamista ja kasautumista. Se on oppilaan tarpeista lähtevää ja suunnitelmallista.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin suunnitellaan pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti, esimerkiksi pedagogisessa tiimissä. Tiedot kirjataan sähköiseen pedagogisen arvion lomakkeeseen ja oppimissuunnitelmaan. Pedagogisissa asiakirjoissa käytetään oppilaan oppimista ja kehittymistä korostavaa kieltä.

Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana.

Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta

3. ERITYINEN TUKI

Erytisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa oppimisesta.

Oppilas kuuluu erityiseen tukeen, mikäli hän kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, hänellä on yksilöllistettyjä oppimääriä, hänen sosiaalis-emotionaaliset taitonsa edellyttävät erityistä tukea, hän opiskelee toiminta-alueittain, hän opiskelee pienryhmässä jatkuvasti yli puolet perusopetuksestaan tai hänen opetuksensa järjestetään tuen saamiseksi jossakin muussa kuin hänen luontaisessa lähikouluissaan.

Oppilas kuuluu erityiseen tukeen, mikäli jokin näistä kriteereistä toteutuu

- hän kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin,
- hänellä on yksilöllistettyjä oppimääriä,
- hän opiskelee toiminta-alueittain,
- hänen sosiaalis-emotionaaliset taitonsa edellyttävät erityistä tukea,
- hän saa tarvitsemaansa erityisopetuksen tukea yli puolet perusopetuksestaan tai
- hänen opetuksensa järjestetään tuen saamiseksi jossain muussa kuin hänen luontaisessa lähikouluissaan.

Erytisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä

ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan koulunkäynti ja oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi oppimisympäristöön, opetukseen, työtapaan tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti.

Pidennetty oppivelvollisuus

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Keskivaikea kielellinen erityisvaikeus ei kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin.

Kaikki näkö- tai kuulovammaiset, esimerkiksi kuulokojetta käyttävät eivät automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, vaan päätöstä tulee harkita yllä olevan, opetussuunnitelman perusteiden mukaisen määritelmän pohjalta. Lievissä ja jopa keskivaikeissa kuulovammoissa, joissa koulunkäynti usein sujuu hyvin tukitoimien avulla tai joissakin tapauksissa lähes ilman tukitoimia ja oppilas tulee selviytymään perusopetuksen tavoitteista yhdeksässä vuodessa, ei päätös aina ole tarpeellinen. Lievä kehitysvamma ei automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, vaan on selvitettävä, liittyykö siihen muita opiskelua hankaloittavia vaikeuksia, jolloin se voi harkinnanvaraisesti olla perusteena pidennettyyn oppivelvollisuuteen siirtymiseen.

Pidennetyn oppivelvollisuuden päätös tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua. Mikäli todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös siirtymisestä pidennetyn oppivelvollisuuden piiristä yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Siirtyminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiristä yleisen oppivelvollisuuden piiriin edellyttää pedagogisen selvityksen laatimisen ja uuden erityisen tuen päätöksen tekemisen, jonka jälkeen oppilas joko jatkaa erityisessä tuessa tai siirtyy tehostettuun tukeen. Kun pidennetystä oppivelvollisuudesta siirrytään yleiseen oppivelvollisuuteen, ei tarvita koulun ulkopuolista asiantuntijalausuntoa.

Jos pidennetyn oppivelvollisuuden ja samalla erityisen tuen päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei enää voi pidentyä, mutta päätös vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja voi vaikuttaa opetettaviin aineisiin (oppiainejakoinen opetus/ opetus toiminta-alueittain.)

PIDENNETYN OPPIVELVOLLISUUDEN PIIRIIN KUULUVAN LAPSEN JA NUOREN KOULUPOLKU

Hallintopäätös sekä pidennetystä oppivelvollisuudesta että erityisestä tuesta tulee tehdä pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua jo 5-vuotiaana. Päätöksen perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. HOJKS laaditaan ensimmäisen esiopetusvuoden alussa.

5-vuotiaana 1. esiopetusvuosi
(vapaaehtoinen)

6-vuotiaana 1. esiopetusvuosi
(pakollinen)

1. esiopetusvuoden jälkeistä jatkoa pohditaan mahdollisimman varhaisesta vaiheesta alkaen huoltajien, esiopettajan, tulevan opettajan ja erityisopettajan välisenä yhteistyönä. Asiasta päätettäessä tehdään yhteistyötä myös sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden (terveydenhoitaja, psykologi, kuntoutuohjaaja, vammaispalvelut) kanssa. Tämä yhteistyö jatkuu koko perusopetuksen ajan.

6. vuotiaana 2. esiopetusvuosi

7. vuotiaana perusopetuksen 1.
vuosiluokka

7. vuotiaana perusopetuksen 1.
vuosiluokka

7. vuotiaana 2. esiopetusvuosi

Lapsen aloittaessa
perusopetuksen 8-vuotiaana,
tulee tehdä erillinen
hallintopäätös perusopetuksen
aloittamisesta vuotta säädettyä
myöhemmin (PoL 27§).

Erityisen tuen päätös tarkistetaan 2. vuosiluokan jälkeen, ennen 7. vuosiluokalle siirtymistä sekä lapsen tuen tarpeen olennaisesti muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään pedagoginen selvitys.

Oppivelvollisuus päättyy, kun 9. vuosiluokan oppimäärä on suoritettu hyväksytysti tai, kun sen lukuvuoden lopussa, kun oppilas täyttää **18** vuotta.

Yhteistyö, vastuut ja työnjako perusopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa on kuvattu alla taulukossa, jota tarkennetaan kunta- tai koulukohtaisesti tarpeen mukaan kuntien vuosisuunnitelmissa tai oppilashuoltosuunnitelmissa. Täydennettävä taulukko on liitteenä (LIITE 9). Niissä kuvataan eri toimijoiden välinen yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä kuvataan kuntakohtaisesti (LIITE 10).

Yhteistyö, vastuut ja työnjako oppimisen tuen asiakirjojen laadinnassa.

	Laatimisen vastuuhenkilöt
<p>Laaditaan</p> <p>Pedagoginen arvio</p> <ul style="list-style-type: none"> • tehostettuun tukeen siirryttäessä • tehostetusta tuesta yleiseen tukeen siirryttäessä 	<p><i>Opetuksenjärjestäjän määräämä taho</i> laatii pedagogisen arvion. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä. Yhteistyö oppilaan ja huoltajien kanssa on tärkeää tuen tarpeiden selvittämisen sekä tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.</p>
<p>Voidaan laatia jo yleisen tuen vaiheessa.</p> <p>Laadittava</p> <ul style="list-style-type: none"> • joustavan perusopetuksen oppilaalle • aloitettaessa perusopetus vuotta myöhemmin (ellei oppilas ole erityisen tuen piirissä) • kun oppilaalle on tehty vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun päätös (Perusopetusasetus 11§ 3 momentti) • kun oppilaalle on tehty päätös erityisistä opetusjärjestelyistä (Perusopetuslaki 18§) • tehostetun tuen vaiheessa • laaditut asiakirjat päivitetään lokakuun loppuun mennessä ja arvioidaan keväällä • uudet asiakirjat laaditaan pitkin lukuvuotta tarpeen mukaan <p>Oppimissuunnitelma</p>	<p><i>Opetuksenjärjestäjän määräämä taho</i> koordinoi oppimissuunnitelman laatimista ja arviointia sekä toimii yhteyshenkilönä kodin ja koulun välillä.</p> <p><i>Opetuksenjärjestäjän määräämä taho</i> laatii mahdolliset oppiaineen ydintavoitteet. Tarvittavat oppilashuollon palveluiden edustajat ovat mukana tukea suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa oppimissuunnitelmaa. Laaditaan ja arvioidaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa.</p>
<p>Laaditaan aina ennen erityisen tuen päätöstä/ siirtymistä takaisin tehostettuun tukeen.</p> <p>Pedagoginen selvitys</p> <p>Pedagogiseen selvitykseen pyydetään sekä oppilaan että huoltajan allekirjoitus aina, koska edeltää erityisen tuen päätöstä (hallinnollinen päätös), jota ennen on kuultava sekä huoltajia</p>	<p><i>Opetuksenjärjestäjän määräämä taho</i> hankkii</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä - oppilashuollon

että oppilasta.

Allekirjoitetut asiakirjat säilytetään lukitussa arkistokaapissa paperiversiona **opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla**. Lukuoikeus määritellään tapauskohtaisesti.

ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta

Näiden selvitysten perusteella *opetuksen järjestäjän määräämä taho* tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta.

Oppilaan ja huoltajan kuulemisesta vastaa pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaava henkilö.

Uusi erityisen tuen päätös laaditaan:

- siirryttäessä tehostetusta tuesta erityiseen tukeen
- erityisen tuen päätökseen sisältyvien asioiden muuttuessa
- erityisen tuen päätöstä tarkistettaessa, ainakin 2. vuosiluokan lopussa sekä ennen 7. vuosiluokan alkua (mikäli ei ole tarvetta uusina näissä kohdissa, tehdään hallinnollinen päätös siirtymisestä erityisestä tuesta takaisin tehostettuun tukeen)
- Erityisen tuen päätöksessä päätetään kaikki oppilaan oikeusturvan kannalta olennaiset asiat (pidennetty oppivelvollisuus ja siirtyminen pidennetystä yleiseen oppivelvollisuuteen, oppimäärän yksilöllistäminen ja siirtyminen yksilöllistetyn oppimäärän opiskelusta yleisen oppimäärän mukaiseen opiskeluun, avustajan tai tulkin tarve,

Kun oppilas siirtyy erityiseen tukeen, päätöksen tekee *opetuksenjärjestäjän määräämä taho*.

Erityisen tuen tarkistaminen 2. vuosiluokan jälkeen sekä ennen 7. vuosiluokkaa tai tarvittaessa on *opetuksenjärjestäjän määräämän tahon* vastuulla. Erityisen tuen päätöksen tarkistaminen (määräaikaisuus) on *opetuksenjärjestäjän määräämän tahon* vastuulla.

Päätöksen siirtymisestä erityisestä tehostettuun tukeen tekee *opetuksenjärjestäjän määräämä taho*.

Päätöksen pidennetyn oppivelvollisuuden

Erityisen tuen päätös

	<p>toiminta-alueittain opiskelu, pääsääntöinen opetuksen järjestämipaikka, erityisestä tehostettuun tukeen siirtyminen jne.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Säilytetään allekirjoitettuna paperiversiona 10 vuotta perusopetuksen päättymisen jälkeen 	<p>aloittamisesta ja siirtymisestä takaisin yleiseen oppivelvollisuuden piiriin tekee <i>opetuksenjärjestäjän määräämä taho.</i></p>
<p>HOJKS</p>	<ul style="list-style-type: none"> Laaditaan aina, kun oppilaalle on tehty erityisen tuen päätös Laaditut asiakirjat päivitetään lokakuun loppuun mennessä ja arvioidaan keväällä ja tarvittaessa lukuvuoden aikana Uudet asiakirjat laaditaan pitkin lukuvuotta tarpeen mukaan 	<p><i>Opetuksenjärjestäjän määräämä taho</i> koordinoi HOJKS:n laatimista. <i>Opetuksenjärjestäjän määräämä taho</i> laatii oppiaineen/ oppiaineiden ydintavoitteet/ yksilöllistetyt tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet. Tarvittavat oppilashuollon palveluiden edustajat ovat mukana tukea suunniteltaessa/ toteutettaessa. Laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa.</p>

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvien asiakirjojen säilytys

Pedagogiset asiakirjat löytyvät sähköisessä muodossa Wilmasta. Tieto tehostetun ja erityisen tuen saamisesta ovat salassa pidettäviä. Pedagoginen arvio, tehostetun tuen oppimissuunnitelma, pedagoginen selvitys, erityisen tuen päätös ja HOJKS ovat salassa pidettäviä asiakirjoja. Asiakirjoihin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tiedonsiirto ja yhteistyö opiskelupaikan muuttuessa:

Eryityisen tuen piirissä olevan oppilaan muuttaessa **kyseisen/oman opetuksen järjestäjän piiristä** toisen opetuksen järjestäjän piiriin:

- oppilaasta lähetetään aina erityisen tuen päätös vastaanottavaan kouluun
- oppilaan HOJKS lähetetään vastaanottavaan kouluun, mutta varmistetaan, että siihen on kirjattu vain opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto

Kun erityisen tuen piirissä oleva oppilas muuttaa toisen opetuksen järjestäjän piiristä **kyseisen/oman opetuksen järjestäjän piiriin:**

- saadaan erityisen tuen päätös ja HOJKS, johon on kirjattu opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto.
- laaditaan pedagoginen selvitys ja tehdään uusi erityisen tuen päätös

Kun erityisen tuen piirissä oleva oppilas muuttaa **kyseisen/oman opetuksen järjestäjän sisällä** ja oppilaan tukijärjestelyissä tapahtuu muutoksia

- lähettävä koulu laatii pedagogisen selvityksen (jos oppilas on siirtymässä tai on jo erityisessä tuessa)
- Mikäli oppilas opiskelee koulun yhteydessä sijaitsevassa pienryhmässä ja aloittaa perusopetuksen ensimmäisen luokan saman koulun pienryhmässä, ei pedagogista selvitystä tarvitse laatia.

Allekirjoitetut asiakirjat liitteineen säilytetään siinä koulussa, jossa oppilas on. Kun lapsi siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen tai muuttaa koulusta toiseen, siirtyvät opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät asiakirjat/ tiedot (oppimissuunnitelma/ erityisen tuen päätös/ HOJKS) muiden oppilaspapereiden mukana uuteen kouluun. Muiden tietojen (mm. asiantuntijalausunnot) siirtämiseen vaaditaan huoltajan yksilöity (mitä tietoja lähetään, mihin tarkoitukseen ja kenelle lähetetään) tiedonsiirtolupa. Muussa tapauksessa lausunnot palautetaan huoltajalle.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun oppilas ei kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Opetuksen järjestämisestä toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä.

Toiminta-alueet ovat:

- motoriset taidot
- kieli- ja kommunikaatiotaidot
- sosiaaliset taidot
- kognitiiviset taidot
- päivittäisten toimintojen taidot

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Oppimisessa hyödynnetään koulupäivän eri tilanteita, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyuden ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisu- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä

osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintäteknologisten taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Opetuksen järjestäjä tarkentaa seuraavat asiat

Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit kuvataan kuntakohtaisesti vuosisuunnitelmassa.

Koulun vuosisuunnitelmassa sekä kuntakohtaisessa taulukossa (s.54) kuvataan:

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä, tehostetun tuen käytännön järjestäminen, pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet, toimintatavat oppilaan tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä, oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa sekä menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa.

Kuntakohtaisessa taulukossa (x) sekä vuosisuunnitelmassa kuvataan:

Eriyisen tuen käytännön järjestäminen, pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet, oppilaan ja huoltajankuulemiseen liittyvä menettely, erityisen tuen päätöksen tekeminen, erityisen tuen päätöksen tarkistaminen, toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena, HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa, menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä, menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa, oppimäärän yksilöllistämiseen liittyvät toimintatavat osana pedagogisen selvityksen laadintaa, erityisen tuen päätöstä ja HOJKSin laatimista.

Kuntakohtaisessa vuosisuunnitelmassa kuvataan pidennetyn oppivelvollisuuden järjestäminen:

Lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa, opetuksen käytännön järjestäminen, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako, yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa, eri oppiaineiden mahdollinen yhdistäminen oppiainekokonaisuuksiksi tai jakaminen osa-alueisiin sekä niiden tarkempi kuvaus sekä tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tarkempi kuvaus toiminta-alueittain

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot, ja niiden

- käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- oppilaalle ja huoltajille tiedottamiseen ja oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

kuvataan kuntakohtaisesti vuosisuunnitelmassa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko kuvataan kuntakohtaisessa taulukossa.